

2016 Q3

Samenvattende rapportage
actieve dialoog

1. Inhoudsopgave

1. Inhoudsopgave	2
2. In vogelvlucht	3
3. Verantwoord Beleggen	5
4. Robeco behoudt hoogste A+-score van PRI	6
5. Diepwater Exploratie en Ontwikkeling	7
6. Milieu uitdagingen voor de olie & gas sector	9
7. CO ₂ management in de Vastgoedsector	11
8. Sociale kwesties in de voedingsmiddelen- en landbouwketen	13
9. Goed Sociaal Management	16
10. Corporate Risk Oversight in de mijnbouwsector	18
11. Thema's en ondernemingen	20
12. Gedragscodes	23

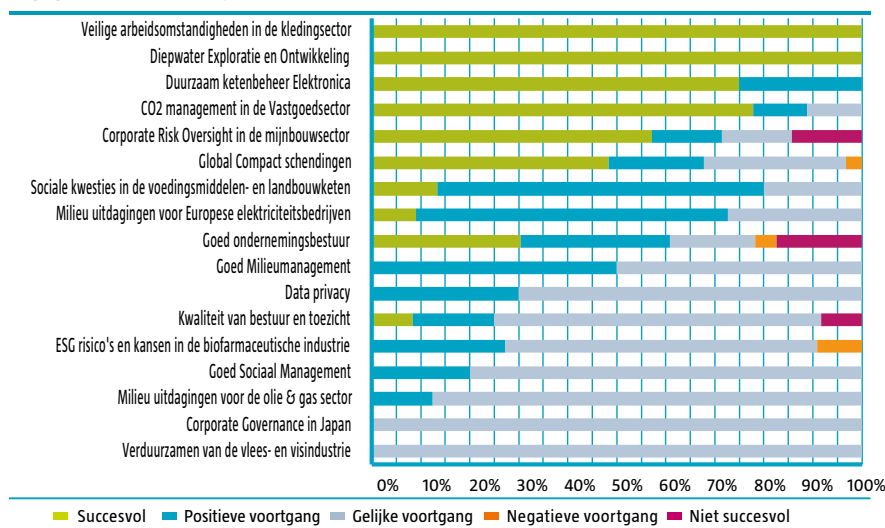
2. In Vogelvlucht

Deze rapportage beschrijft de activiteiten die Robeco in opdracht van Achmea heeft uitgevoerd op het gebied van actieve dialoog met ondernemingen in het derde kwartaal van 2016.

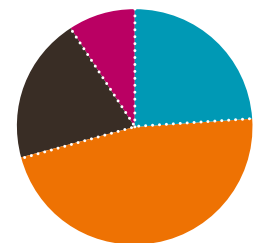
De opbouw van deze rapportage is als volgt. Dit hoofdstuk bevat de belangrijkste statistieken met betrekking tot de actieve dialoog met ondernemingen. Hoofdstuk drie beschrijft de wijze waarop Achmea via het programma voor actieve dialoog gestalte geeft aan verantwoord beleggen. In de hoofdstukken vier tot en met tien worden de belangrijkste activiteiten en resultaten besproken aan de hand van thema's waarover de dialoog wordt gevoerd met ondernemingen in de beleggingsportefeuille van Achmea. Hoofdstuk elf geeft een samenvattend overzicht van de thema's waarover Robeco mede namens Achmea een dialoog met ondernemingen voert.

Hoofdstuk twaalf ten slotte bevat een overzicht van de verschillende gedragscodes op basis waarvan Robeco het programma voor actieve dialoog namens Achmea uitvoert. Gelet op het vertrouwelijke karakter richting de betrokken ondernemingen wordt in dit verslag niet gerapporteerd over de lopende dialogen in Achmea's enhanced engagement programma op basis van zware schendingen van Global Compact principes. Over de resultaten hiervan wordt separaat verantwoording afgelegd.

Engagement resultaten per thema

Engagementactiviteiten per regio

De meeste vooruitgang is te zien in de thema's 'Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector' en 'Diepwater Exploratie en Ontwikkeling'. Nieuwere thema's zoals 'Verduurzamen van de vlees- en visindustrie', Corporate Governance in Japan en 'Milieu uitdagingen voor de olie & gas sector', laten nog geen voortgang zien. Dit komt omdat deze engagementthema's pas kort geleden van start zijn gegaan. Het is nog te vroeg om voortgang te kunnen rapporteren.

Overzicht engagement

Mensenrechten		10
Corporate Governance		13
Milieumanagement		10
Milieu-impact		12
Gezondheid		10
Sociaal Management		3
UN Global Compact		12

Engagement per contact

E-mail		26
Conference call		36
Analyse (geen contact met bedrijf)		9
Bezoek van bedrijf bij Robeco		5
(Open) Brief		8
Spreken op conferenties		5
Bezoek van Robeco aan bedrijf		9
Aandeelhoudersresolutie		1

3. Verantwoord Beleggen

Achmea hecht veel waarde aan verantwoord beleggen. Hieraan wordt vormgegeven door middel van een programma van actieve dialoog met ondernemingen waarin door Achmea wordt belegd. Bij actieve dialoog worden ondernemingen aangemoedigd tot goed ondernemingsbestuur en het nemen van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Verantwoord beleggen wint aan belang

Een groeiend aantal (institutionele) beleggers beoordeelt potentiële beleggingen niet langer alleen op winst op korte termijn, maar in toenemende mate ook op criteria als (ondernemings) bestuur, milieu, mensenrechten en arbeidsomstandigheden. Onderwerpen als de verandering van het klimaat, nieuwe energietechnologieën, uitputting van schaarse bronnen en mensenrechten zijn vaste punten op de internationale agenda geworden. Wij verwachten dat verantwoord beleggen een steeds belangrijker thema in vermogensbeheer zal worden. Wij geloven dat goed ondernemingsbestuur en maatschappelijke verantwoordelijkheid de aandeelhouderswaarde zal vergroten op de langere termijn.

De dialoog richt zich op kwesties die verband houden met kansen en risico's die van invloed zijn op de waarde van een onderneming. Tenslotte moet het management van een onderneming invloed kunnen uitoefenen op de kwestie.

Samenwerking

Waar mogelijk of noodzakelijk bundelt Robeco namens Achmea zijn krachten met andere beleggers. Voorbeelden hiervan zijn Eumedion; een platform voor institutionele beleggers op het gebied van corporate governance en het Carbon Disclosure Project, dit is een samenwerkingsverband op het gebied van transparantie over CO₂-uitstoot van ondernemingen. Een ander belangrijk initiatief waar Achmea en Robeco aan zijn verbonden is de United Nations Principles for Responsible Investment. Binnen dit verband committeren

institutionele beleggers zich aan het, zowel intern als extern, stimuleren van verantwoord beleggen.

Internationale gedragscodes

Achmea en Robeco hanteren internationale gedragscodes zoals de United Nations Principles for Responsible Investment voor verantwoord beleggen en het United Nations Global Compact voor verantwoord ondernemen. Achter in deze publicatie zijn deze gedragscodes weergegeven.

4. Robeco behoudt hoogste A+-score van PRI

Robeco heeft opnieuw de hoogst mogelijke A+-score voor duurzaam beleggen gekregen van de United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI).

Dit is het derde jaar op rij dat Robeco de hoogste score voor alle modules krijgt. Ook het in Zürich gevestigde RobecoSAM, specialist op het gebied van duurzaamheid, ontving de A+-rating.

De score werd toegekend vanwege de manier waarop Robeco en RobecoSAM ESG-factoren integreren in het beleggingsproces. Zo doet RobecoSAM onderzoek naar de duurzaamheid van ondernemingen waarin wordt belegd en worden de resultaten van dit onderzoek gebruikt.

Over het UNPRI en het toetsingskader

Het door de Verenigde Naties ondersteunde PRI-initiatief is een internationaal netwerk van meer dan 1.500 beleggers die samenwerken om zes principes voor verantwoord beleggen in de praktijk te brengen. De ondertekenaars worden voor elk UN PRI-principe beoordeeld en de scores worden vergeleken met die van andere vermogensbeheerders die de UN PRI hebben ondertekend. Robeco is al sinds de oprichting van het netwerk in 2006 ondertekenaar van de principes. Achmea is sinds 2007 ondertekenaar van de principes.

5. Diepwater Exploratie en Ontwikkeling

In april 2010 was er een grote brand in de Golf van Mexico op het diepzee boorplatform Deepwater Horizon van BP als gevolg van een ontploffing. Hierbij kwamen 11 medewerkers om en stroomde er een geschatte 4,9 miljoen vaten olie de zee in. Sindsdien staan de risico's van diepwater exploratie en ontwikkeling meer onder de aandacht. Aangezien diepzee projecten een belangrijk onderdeel zijn gaan uitmaken van de portfolio's van oliemaatschappijen, is dit een relevant onderwerp voor beleggers.

Relevante gedragscodes

UN Global Compact principes 7-9

Milieumanagement: Milieubeleid en prestaties

Een milieubeleid is een set van beperkingen of normen om natuurlijke hulpbronnen te beschermen en te behouden. Een effectief milieubeleid schetst duidelijke regels en verwachtingen voor ondernemingen met betrekking tot het voorkomen van negatieve effecten op het milieu. Verder moet het mogelijk zijn om milieuprestaties van ondernemingen te berekenen.

Recente ontwikkelingen

Macondo bevordert risicobeheer bij diepwaterboringen

In april 2010 was er een brand op het diepzeeboorplatform Deepwater Horizon van BP in de Golf van Mexico als gevolg van de blow-out van het Macondoveld. Daarbij kwamen 11 medewerkers om het leven en stroomden naar schatting 4,9 miljoen aan vaten olie de zee in. Sinds dit grote incident moeten beleggers weten of ondernemingen met diepzeeactiviteiten waarin ze beleggen, hun uiterste best doen de financiële, maatschappelijke en milieurisico's bij de winning van olie en gas uit de diepzee te beheersen. Na het Macondo-olielek in 2010 zijn we een dialoog aangegaan met tien ondernemingen die actief zijn in diepzeeboringen. De ondernemingen waarmee we namens Achmea een engagement zijn aangegaan zijn Statoil, Total, Tullow, Petrobras, ConocoPhillips, Repsol en Anadarko.

Robeco's benadering van risico's omtrent diepzeeboringen

Binnen Robeco hebben we een projectgroep voor de risicobeoordeling van diepzeeboringen geformeerd om de risico's en beheersbaarheid van de exploratie en ontwikkeling van diepzeeprojecten nader te bekijken. Deze projectgroep had als doel de risico's en beleggingskansen van diepzeeboringen vast te stellen. Hiervoor was een beter begrip nodig van de operationele, technische en regelgevingsrisico's en van de integratie daarvan in ondernemingsbeleid, -procedures en monitoringsystemen.

De bevindingen zijn gepresenteerd in een

whitepaper. Een van de vervolgstappen was de start van een engagementprogramma met specifieke ondernemingen om (eventuele) verbeteringen op het gebied van risicobeheer van diepzeeboringen te identificeren en te monitoren. Met dit doel voor ogen hebben we samen met Sustainalytics, een onderzoeksbureau op het gebied van duurzaamheid, een baseline-onderzoek uitgevoerd naar engagementdoelstellingen voor ondernemingen. Aan de hand van dit onderzoek kunnen ondernemingen mogelijke verbeteringen identificeren.

Ons doel was die ondernemingen te identificeren die vooroplopen op het gebied van operationeel management en risicobeheer van diepzeeboringen en ondernemingen die achterblijven. Daarom hebben we in 2013 een bezoek gebracht aan het Monitoring Center van BP in Houston om kennis te nemen van de manier waarop BP omgaat met de risico's van diepzeeboringen, de scholing die BP-medewerkers krijgen en de maatregelen die de onderneming neemt in geval van een calamiteit. Het werd duidelijk dat preventie van incidenten, interventie en reactie cruciale gebieden voor risicobeheer zijn. We hebben BP als voorbeeld voor de sector genomen, een onderneming die de hardste lessen heeft geleerd. Hierdoor waren we beter in staat de juiste vragen te stellen aan andere ondernemingen die zich bezighouden met diepzeeboringen.

Bemoedigende resultaten

In 2015 hebben we tussentijdse resultaten gepresenteerd van onze engagements met tien ondernemingen van over de hele wereld die actief zijn op het gebied van

diepzeeboringen. We hebben de totale voortgang per onderneming geëvalueerd en we zagen welke ondernemingen wel en geen voortgang boekten. Maar het belangrijkste was dat we de ondernemingen met een rode vlag konden onderscheiden, die totaal geen verbetering lieten zien. Een rode vlag was voor ons een waarschuwing niet in die onderneming te beleggen.

De tussentijdse resultaten werden gepubliceerd in een Best Practice-rapport. Dit rapport diende om voor de resterende engagementperiode achterblijvende ondernemingen tot verandering aan te zetten. Aan het eind van de engagementperiode hebben we de uiteindelijke resultaten gepresenteerd. Alle tien engagements werden succesvol afgesloten. Vooral onze engagements met de achterblijvende ondernemingen bleken succesvol.

Positief verrast na drie jaar engagement

Net zoals oliemaatschappijen het risico van een ongeluk met een oliebron niet helemaal kunnen uitsluiten, zo kunnen wij als beleggers onze portefeuilles evenmin volledig beschermen tegen een dergelijk incident. Wat we wél kunnen doen, is nagaan of individuele ondernemingen de juiste veiligheidsnormen hanteren.

Ondernemingen publiceren nu veel informatie, zowel op hun website als in jaarverslagen. Zo publiceren veel ondernemingen een duidelijke lijst met de locaties van diepzeeactiviteiten, de diepte waarop ze naar olie boren, de problemen op de verschillende locaties en de manier waarop de onderneming

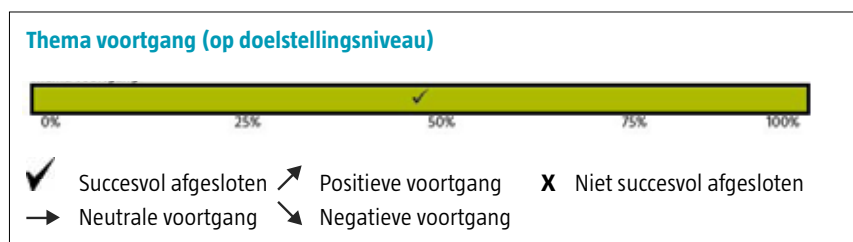
deze problemen aanpakt. Ook maken ondernemingen de belangrijkste informatie over de veiligheidssystemen openbaar: hoe de onderneming de diepzeeprojecten ontwerpt, hoe ze personeel schoolt, hoe de samenwerking verloopt en hoe de projecten worden gemonitord. Ook geven de ondernemingen uitleg over de inzet van geavanceerde technologieën. Op deze manier kunnen wij beter beoordelen waar de diepzeerisico's per onderneming liggen.

Exploitanten in de Golf van Mexico hebben de krachten gebundeld en twee groepen gevormd, namelijk de Marine Well Containment Company en de Helix Well Containment Group. Deze groepen hebben met elkaar afgesproken mankracht, kennis en apparatuur te delen in geval van lekkages of ongelukken. In andere delen van de wereld is een tendens zichtbaar onder ondernemingen naar wereldwijd geaccepteerde aanbevelingen over hoe te handelen bij calamiteiten. Veel internationale ondernemingen bewegen in de richting van het invoeren van wereldwijd geldende boor- en veiligheidsnormen voor al hun activiteiten.

Gedurende onze engagement hebben we gemerkt dat de gesprekken met het management en operational officers over deze kwesties bijzonder waardevol zijn geweest. We hebben nu meer inzicht in de risico's van ondernemingen die zich bezighouden met diepzeeactiviteiten. En door de juiste vragen te stellen over controlemaatregelen van de diepwaterbron, crisismanagement, management van onderaannemers en transparantie over toezichtseisen hebben we de ondernemingen aangemoedigd voorop

te lopen op het gebied van operationeel management en risicobeheer van diepzeeactiviteiten.

Over het algemeen zijn we positief over de verbeteringen die de diepzeeboorsector heeft doorgevoerd in een relatief korte periode. Er heeft een duidelijke verschuiving plaatsgevonden van de traditionele methode om de olie alleen maar weg te houden van de kustlijn en vervolgens van het zeeoppervlak te schrappen, naar de invoering van tools, technieken en methodes om de onderzeese oliebron te beheren, bijvoorbeeld door de bron af te dekken. Het Macondo-incident heeft ervoor gezorgd dat de sector zich meer bewust is van de noodzaak hiertoe.

6. Milieu uitdagingen voor de olie & gas sector

Het bedrijfsmodel van olie- en gasmaatschappijen staat onder druk door een stijgende kapitaalintensiteit en afnemende rendementen. Dit effect wordt versterkt door de technologische ontwikkelingen, zoals de opkomst van hernieuwbare energie, de belofte van energieopslag en het potentieel van elektrisch vervoer. Tegelijkertijd is de druk toegenomen door het bereikte akkoord tijdens de klimaatop van 2015 in Parijs (COP21). Als gevolg hiervan zullen sommige energiebronnen 'stranden'. Hiermee wordt bedoeld dat er eerder een eind zal komen aan de economische rentabiliteit van deze activa door mogelijke regelgeving die verband houdt met de overgang naar een CO2-arme economie. Daarom is het belangrijk dat klimaatrisico's correct worden ingeprijsd en kapitaal wordt aangewend in lijn met de overgang naar een CO2-arme toekomst.

Relevante gedragscodes

- UN Global Compact, principes 7-9
- Verklaring van Rio inzake Milieu en Ontwikkeling
- OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen

Milieumanagement: Milieubeleid en prestaties

Een milieubeleid is een set van beperkingen of normen om natuurlijke hulpbronnen te beschermen en te behouden. Een effectief milieubeleid schetst duidelijke regels en verwachtingen voor ondernemingen met betrekking tot het voorkomen van negatieve effecten op het milieu. Verder moet het mogelijk zijn om milieuprestaties van ondernemingen te berekenen.

Recente ontwikkelingen

Milieukwesties in de olie- en gasector – een nieuw engagementthema

Het bedrijfsmodel van ondernemingen in de olie- en gasector wordt uitgehoud door stijgende kapitaalintensiteit en afnemende rendementen. Dit effect wordt versterkt door nieuwe technologieën, zoals de opkomst van hernieuwbare energie, de belofte van energieopslag en het potentieel van elektrisch vervoer. Tegelijkertijd dreigt op de achtergrond de druk van strengere regelgeving op het gebied van milieu en klimaatverandering op wereldwijd, regionaal en nationaal niveau. De druk voor meer gezamenlijk klimaatbeleid is toegenomen door het in 2015 tijdens de klimaatop in Parijs (COP21) bereikte akkoord. Als gevolg hiervan zullen sommige energiebronnen 'stranden'. Hiermee wordt bedoeld dat al vóór het einde van hun economische leven een eind komt aan de economische rentabiliteit van deze activa. Dit wordt veroorzaakt door veranderingen in de markt en de regelgeving als gevolg van de overgang naar een CO2-arme economie. Daarom is het belangrijk extra factoren te integreren in de analyse van beleggingen in fossiele brandstoffen en ervoor te zorgen dat klimaatrisico's correct worden ingeprijsd en beleggingen in lijn zijn met de overgang naar een CO2-arme toekomst.

Het begin van een engagementthema van drie jaar

Begin 2016 heeft Robeco de Britse

onderzoeksorganisatie Carbon Tracker Initiative (CTI) opdracht gegeven voor een onderzoek. Op basis van onze beschrijving van de kwestie en definitie van de engagementdoelstellingen heeft CTI een groot aantal KPI's geanalyseerd die de basis vormen voor onze engagementdialoog. We gaan namens Achmea de dialoog aan met zes internationale olie- en gasmaatschappijen (IOC's) en zes nationale olie- en gasmaatschappijen (NOC's). Wereldwijd vertegenwoordigen deze ondernemingen op dit moment samen een kwart van het olieaanbod, ruim een vijfde van het aanbod aan gas en USD 1,6 biljoen aan bedrijfswaarde. Het thema bevindt zich in de startfase en de eerste ondernemingen zijn net benaderd.

Vijf engagementdoelstellingen

Onze engagementdoelstellingen zijn gebaseerd op factoren die de nieuwe energiewereld vormgeven. We hebben vier engagementdoelstellingen gedefinieerd: beschikken over een toekomstbestendige ondernemingsstrategie, streven naar operationele CO2-efficiëntie, evaluatie van de veerkracht van de activaportefeuille en werken aan productbeheer. We hebben openbaarheid van beleid ook opgenomen als doelstelling, omdat wij van mening zijn dat ondernemingen niet moeten lobbyen tegen strengere regelgeving inzake klimaatverandering.

Toekomstbestendige ondernemingsstrategie

Wij verwachten dat olie- en

gasmaatschappijen hun bedrijfsmodellen aanpassen. Er bestaat geen one size fits all-benadering, omdat strategiewijzigingen afhangen van de omstandigheden, uitgangsposities en vaardigheden van de ondernemingen. Onze vuistregel is dat we verwachten dat ondernemingen een duidelijke route volgen richting een lagere CO2 uitstoot, met een verschuiving van olie via gas naar hernieuwbare energie.

Operationele CO2-efficiëntie

Wij verwachten dat olie- en gasmaatschappijen hun operationele CO2-voetafdruk actief verkleinen en de CO2-intensiteit van hun activiteiten terugdringen. Zo verwachten wij dat ze efficiënte activiteiten hebben, nieuwe technologieën ontwikkelen, methaanuitstoot minimaliseren en streven naar zeer lage routinematige affakkeling.

Veerkracht van de activiteitenportefeuille

We verwachten dat olie- en gasmaatschappijen de effecten van klimaatverandering op hun bedrijfsmodel begrijpen én berekenen en weten hoe klimaatverandering de toekomstige waarde van hun beleggingen en vermogen beïnvloedt.

Product stewardship

Wij verwachten dat olie- en gasmaatschappijen zich richten op innovatie en dat ze ervoor zorgen dat gebruik van hun producten het milieu zo min mogelijk schaadt. Het doel is de gehele waardeketen van CO2 te ontdoen. Bijvoorbeeld door samen met de auto-industrie auto's energie-

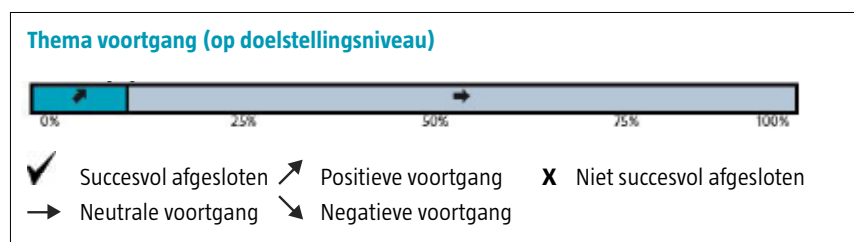
efficiënter te maken of door samen te werken met vliegvelden zodat vliegtuigen biobrandstof kunnen tanken.

Openbaar beleid

Wij verwachten dat olie- en gasmaatschappijen transparant zijn over hun lobbyactiviteiten op (inter) nationaal niveau en over hun positie met betrekking tot relevante milieuwetgeving (d.w.z. verbeteren van het ETS of CO2-belasting). Dit omvat ook zorgen voor consistentie tussen de visie van de olie- en gasmaatschappijen op klimaatverandering en de visie die de vertegenwoordigende brancheorganisatie(s) in hun naam bepleiten.

Relevantie voor beleggers

Olie- en gasmaatschappijen moeten hun bedrijfsstrategie heroverwegen. Dat kan door meer dividend uit te keren, maar ook door toekomstige investeringen te richten op hernieuwbare energiebronnen in plaats van op fossiele brandstoffen met hoge winningskosten die in de toekomst misschien niet meer worden gebruikt. Als beleggers willen wij weten hoe olie- en gasmaatschappijen omgaan met deze verschuiving in de sector, hoe zij omgaan met de enorme risico's en hoe zij van plan zijn te profiteren van de kansen die ontstaan. Zo kunnen wij de winnaars van deze transformatie onderscheiden van de verliezers.

7. CO₂ management in de Vastgoedsector

Klimaatverandering kan tot aanzienlijke beleggingsuitdagingen leiden. Daarom is CO₂ management bij ondernemingen een thema waar we al langer aandacht aan besteden in ons engagement programma. We selecteren met name ondernemingen in CO₂-intensieve sectoren, zoals de nutssector in 2008 en de auto industrie in 2010. Omdat de vastgoedsector een groot aandeel heeft in de jaarlijkse wereldwijde uitstoot van CO₂ en overige broeikasgassen (meer dan 10%), richten we ons op de zogenaamde retail 'Real Estate Investment Trusts' (REITS). Dit zijn beleggingsfondsen die investeren in winkels en winkelcentra.

Relevante gedragscodes

UN Global Compact principes 7-9

Verklaring van Rio inzake Milieu & Ontwikkeling

Milieu-impact: Klimaatverandering

Klimaatverandering is, samen met de beperkte beschikbaarheid van natuurlijke bronnen zoals water, de voornaamste milieukwestie waar ondernemingen mee te maken hebben. Klimaatverandering beïnvloedt op dit moment al overheidsbeleid en consumentengedrag. Ondernemingen en sectoren hebben te maken met significante risico's, maar ook kansen vanwege klimaatverandering. Deze impact kan indirect zijn door bijvoorbeeld veranderingen in regelgeving, maar kan ook direct zijn door veranderingen in de natuurlijke omgeving. Om deze risico's van klimaatverandering te adresseren, zullen ondernemingen strategieën moeten ontwikkelen om de financiële, operationele en organisatorische gevolgen te beheren. Daarnaast is het van belang dat ondernemingen targets opstellen, prestaties meten en rapporteren over voortgang. Kansen zullen ontstaan in bestaande en nieuwe markten, door procesverbeteringen en technologische innovatie bij ondernemingen met een leiderschapspositie.

Recente ontwikkelingen

Simon Property op weg naar duurzaamheid

Simon Property Group is een Amerikaanse vastgoedonderneming die winkelcentra ontwikkelt en exploiteert. De onderneming heeft haar resultaten op het gebied van duurzaamheid sterk verbeterd sinds we in 2013 namens Achmea de dialoog zijn aangegaan.

Een goede strategie om klimaatverandering tegen te gaan is niet alleen goed voor het milieu, maar levert vastgoedondernemingen ook economische voordelen op. Zo verlagen ze met maatregelen voor efficiënter energieverbruik hun directe energiekosten. Daarnaast kunnen ze meer huur vragen voor milieuvriendelijke gebouwen, omdat de energiekosten voor huurders lager zijn. Milieuvriendelijke gebouwen zijn bovendien makkelijker op de markt te brengen. Tot slot beperkt een strategie tegen klimaatverandering het risico van de mogelijke invoering van strengere milieuwetgeving.

CO₂-beheer in retailvastgoed

Als beleggers zijn we op zoek naar ondernemingen die klimaatverandering en duurzaamheid integreren in hun bedrijfsmodel om op lange termijn waarde te creëren. Onze dialoog met Simon Property Group was onderdeel van ons engagementthema 'CO₂-beheer in de vastgoedsector'. De engagementdoelstellingen zijn:

Klimaatveranderingsmanagement en regelgeving

Een strategie om klimaatverandering tegen te gaan, een proactieve benadering voor milieuwetgeving en integratie van duurzaamheid in de algemene bedrijfsstrategie.

Legitimiteit bedrijfsvoering

Transparant zijn door deel te nemen aan rapportage-initiatieven, zoals de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB) en het Carbon Disclosure Project (CDP), en rapporteren over duurzaamheid.

Milieubeheersysteem

Implementatie van een milieubeheersysteem dat is gericht op het beheer van milieuprestaties, bij voorkeur extern gecertificeerd op basis van internationale normen zoals ISO14000.

Dialoog met huurders

Actieve dialoog met huurders om gezamenlijke duurzaamheidsprogramma's in te voeren.

Reductie energieverbruik en CO₂-uitstoot

Reduceren van het energieverbruik en de CO₂-uitstoot.

Dialoog

Robeco gebruikt gegevens van onderzoeksinstituut GRESB. Dit beleggersinitiatief stelt een benchmark samen om jaarlijks te analyseren hoe vastgoedondernemingen van over de hele wereld presteren op het gebied van duurzaamheid. Op basis van dit onderzoek zijn we in het najaar van 2013

namens Achmea de dialoog aangegaan met Simon Property Group. We hebben meerdere conference calls gehad met senior vertegenwoordigers van de afdelingen Sustainability en Investor Relations. Deze calls werden gevolgd door e-mailcorrespondentie waarbij Simon Property Group ons ondersteunende documentatie verschaftte.

We hebben in 2013, 2014 en 2015 de conclusies van GRESB over Simon Property Group beoordeeld en deze uitgebreid besproken met de onderneming. Daarbij hebben we Simon Property Group aangespoord zich elk jaar te verbeteren. Daarnaast hebben we ook feedback gegeven op twee duurzaamheidsrapporten van de onderneming en concrete verbeterpunten aangegeven.

Indrukwekkende voortgang: van naleving tot business driver

In de afgelopen jaren is de GRESB-score van Simon Property Group flink gestegen. Dit laat zien dat de algemene duurzaamheidsbenadering sterk is verbeterd – de benadering was eerst gericht op naleving, maar is nu een business driver. De onderneming heeft vooral veel voortgang geboekt in de volgende vier gebieden:

Klimaatveranderingsmanagement en regelgeving

De onderneming heeft haar duurzaamheidsdoelstellingen verbonden aan de algemene bedrijfsstrategie. Op basis van een uitgebreide materialiteitsanalyse bevat het duurzaamheidsrapport over 2015 een groot aantal doelstellingen.

Een voorbeeld hiervan is dat de energie-efficiëntie in de gehele portefeuille in 2020 met 5-10% moet zijn verbeterd (basisjaar 2013). Daarnaast heeft Simon Property Group zijn eerste Director of Sustainability aangesteld die rechtstreeks rapporteert aan het senior management. Dit laat zien dat duurzaamheid en klimaatverandering zijn geïntegreerd in de algemene bedrijfsstrategie.

Legitimiteit bedrijfsvoering

Simon Property Group publiceerde eind 2014 haar eerste openbaar beschikbare duurzaamheidsrapport, gevolgd door een tweede rapport eind 2015. Het rapport van 2015 is gebaseerd op de richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI) en voldoet aan de GRI G4-eisen voor rapportage. Het regelmatig publiceren van een duurzaamheidsrapport en het naleven van de GRI-richtlijnen is een grote stap voorwaarts. We zien dit, samen met de verbeterde openheid op de website, als een grote verbetering van de transparantie van de onderneming als het gaat om duurzaamheid en klimaatverandering.

Dialoog met huurders

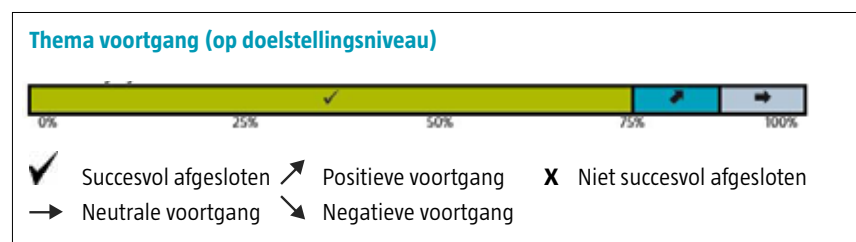
Simon Property Group heeft in korte tijd aanzienlijke voortgang geboekt wat betreft de interactie met huurders over duurzaamheid, met als officiële duurzaamheidsdoelstelling 'De dialoog aangaan met de tien grootste huurders over duurzaamheidskwesties die relevant zijn voor ons winkelpubliek om het algemene duurzaamheidsresultaat van onroerende goederen te verbeteren voor 2018'. Tijdens onze gesprekken hebben we

het belang van dit onderwerp benadrukt. We zijn dan ook blij dat de onderneming de dialoog met huurders aangaat en dat dit is geïmplementeerd in de standaard bedrijfsbenadering.

Reductie energieverbruik en CO2-uitstoot

In het najaar van 2015 heeft Simon Property Group de eerste langetermijndoelstellingen voor de reductie van energieverbruik opgesteld, wat de controleerbaarheid voor beleggers vergroot. De afgelopen drie jaar heeft de onderneming het energieverbruik en de CO2-uitstoot aanzienlijk verlaagd, zowel absoluut als ten opzichte van de vergelijkingsgroep. De reductie van 32% in het verbruik van elektriciteit sinds 2003 laat in onze ogen ook zien dat de onderneming veel werk heeft verricht op dit gebied.

Dankzij de aanzienlijke voortgang van Simon Property Group voor bijna elk relevant onderwerp hebben we de engagement met Simon Property Group succesvol afgesloten. We zullen andere ondernemingen waarmee we in dialoog zijn, stimuleren het voorbeeld van Simon Property Group te volgen.

8. Sociale kwesties in de voedingsmiddelen- en landbouwketen

Ondernemingen in de voedingsmiddelenketen staan onder druk meer inzicht te geven waar hun basismaterialen vandaan komen en op welke manier ze worden geproduceerd. Schandalen in de toeleveringsketen op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten of ontbossing kunnen voedingsmiddelenproducenten of supermarktketens raken. Partijen in de keten beslissen dan vaak de inkoop op te schorten totdat de schandalen zijn opgelost, met grote gevolgen voor de aandeelhouderswaarde. Als belegger willen we dat ondernemingen voldoende voorbereid zijn om deze risico's het hoofd te bieden.

Relevante gedragscodes UN Global Compact

Mensenrechten: Sociale ketennormen

Steeds vaker worden ondernemingen aangesproken op slechte arbeidsomstandigheden in (de keten van) de onderneming. Een aantal trends is hier debet aan. Ten eerste is er de verplaatsing van productie naar lagelonenlanden waardoor ondernemingen te maken hebben met niet-Westerse arbeidsnormen en omstandigheden in de keten. Er is daarnaast een trend naar een snellere verspreiding en breder bereik van informatie over de externe effecten van de activiteiten van ondernemingen. Ook zien we een toegenomen rol van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) die optreden als maatschappelijke waakhond. Ten slotte zien we dat consumenten zich meer bewust worden en meer verwachten op het gebied van verantwoord ondernemerschap. Voor ondernemingen, in het bijzonder internationale ondernemingen met een bekende merknaam, is het dus van belang dat algemeen geaccepteerde arbeidsnormen worden gevolgd, ook in de keten.

Recente ontwikkelingen

Engagement voor duurzame palmolie

Palmolie wordt in veel producten zoals voedsel en cosmetica gebruikt. De productie van palmolie resulteert in een groot aantal maatschappelijke en milieukwesties die een reputatierisico vormen voor ondernemingen in de voedingsindustrie. Wij zijn in dialoog met ondernemingen in deze sector om hun prestaties op het gebied van mensenrechten, ontbossing en arbeidsrechten te verbeteren.

Palmolie is een eetbare olie die winstgevender is dan andere oliën, omdat de opbrengst per hectare hoger is dan voor welk ander gewas dan ook. Palmolie neemt bijna 30% van de totale markt voor eetbare olie voor haar rekening. De afgelopen jaren zijn de productie en de vraag sterk gestegen, wat goed was voor de economische ontwikkeling van de landen die palmolie produceren en verhandelen. De beste voorbeelden hiervan zijn Indonesië en Maleisië. Deze twee landen zijn samen goed voor 85-90% van de wereldproductie.

Risico's bij palmolieteelt

De groei van de palmolieproductie leidt tot een aantal grote maatschappelijke en milieukwesties, die een reputatierisico vormen en mogelijk het groeimodel van de sector ondermijnen. De belangrijkste risico's bij palmolieteelt zijn ontbossing, brand en grootschalige rookoverlast en mensenrechten.

Ontbossing

Volgens het Wereld Natuur Fonds verdwijnen per uur 300 voetbalvelden aan regenwoud om plaats te maken voor palmolieproductie. Een indirect gevolg hiervan is de uitstoot van broeikasgas, omdat bij de ontbossing CO2 vrijkomt in de atmosfeer die de opwarming van de aarde versnelt. Bovendien bedreigt het verdwijnen van al die hectaren regenwoud de rijke biodiversiteit in deze zorgvuldig uitgebalanceerde ecosystemen en de leefomgeving van diersoorten als de orang-oetan.

Brand en grootschalige rookoverlast

Veen bestaat voor meer dan 65% uit plantaardig materiaal. Veenafbraak begint door drainage en rooien, vaak als gevolg van platbranden. Het vuur kan wel drie tot vier meter onder de grond doorbranden en dat maanden of zelfs jaren achtereen. De brand en grootschalige rookoverlast die daarmee gepaard gaan, zijn een veelvoorkomend probleem in Indonesië en omliggende landen. In 2015 werd in een aantal provincies zelfs de noodtoestand uitgeroepen vanwege deze rook. Meer dan een half miljoen mensen hadden last van acute ademhalingsproblemen.

Mensenrechten

Bij de ontbossing van grote gebieden worden lokale gemeenschappen ontheemd zonder dat ze daarmee instemmen. Het oneigenlijk in beslag nemen van land is schering en inslag bij palmolieplantages en dat levert grote reputatierisico's op voor de ondernemingen onderaan de waardeketen. De palmolie-industrie

wordt ook in verband gebracht met grote mensenrechtenschendingen, waaronder kinderarbeid en slechte arbeidsomstandigheden.

Ondernemingen in de palmolie-industrie worden blootgesteld aan serieuze maatschappelijke en milieurisico's. Als ondernemingen hier niet zorgvuldig mee omgaan, kan dit leiden tot financiële en reputatierisico's. Plantages die zich niet houden aan de regels voor palmolieteelt, kunnen bijvoorbeeld hun certificering kwijtraken – en dus ook de voordelen die daarmee gepaard gaan. Daarnaast kunnen conflicten met lokale gemeenschappen en werknemers leiden tot een productiestop en exploitatieverlies. Bovendien kunnen ondernemingen de legitimiteit van hun bedrijfsvoering verliezen door druk van ngo's. En dat leidt dan weer tot het verlies van klanten.

Engagementdoelstellingen

We hebben ondernemingen in de palmolieketen geselecteerd voor deze engagement, waaronder handelaren, verwerkers, voedselproducenten en supermarkten. In onze ogen kunnen deze ondernemingen samen invloed uitoefenen op onderdelen in de keten, waardoor de productie en het gebruik van palmolie duurzamer worden. We zijn namens Achmea de engagement over dit onderwerp gestart in 2014 en de dialogen binnen dit thema zijn nu halverwege.

We hebben vijf engagementdoelstellingen geformuleerd:

1. Mensenrechten

We moedigen de ondernemingen aan toezeggingen over de rechten van de inheemse bevolking te publiceren en te respecteren en te voldoen aan lokale en internationale wetgeving.

2. Arbeidsrechten

Hoger in de waardeketen zijn er veel kwesties op het gebied van

arbeidsomstandigheden en wij zijn benieuwd naar de inspanningen van de betrokken ondernemingen om betere arbeidsomstandigheden af te dwingen bij hun toeleveranciers.

3. Duurzame agrarische productie

We sporen ondernemingen aan toezeggingen te doen die ontbossing en veenafbraak beperken. Ook kunnen ze een sleutelrol spelen voor betere agrarische praktijken. Ze kunnen de boeren bijvoorbeeld vragen gewasrotatie toe te passen, efficiënt met water om te gaan en betere kunstmest te gebruiken.

4. Eerlijk loon

We stimuleren ondernemingen in initiatieven op sector-/landniveau om het minimumloon te verhogen tot het niveau van een leefbaar loon.

5. Kleineboerenparticipatie

Ongeveer 40% van de palmolie in de wereld wordt geproduceerd door kleine boeren die onder of dicht bij de armoedegrens leven. Belangrijke problemen zijn de toegang tot financiering, weinig onderhandelingskracht en lage opbrengsten. Kleine boeren sterker maken via verbeterde toegang tot de markt, grotere opbrengsten met betere landbouwtechnieken, betere kunstmest, zaaigoed en kennis kan bijdragen aan een duurzaam aanbod van palmolie. Onze engagement met de ondernemingen richt zich op hoe ze kunnen deelnemen aan allerlei programma's en hoe ze participatie van kleine boeren in de wereldwijde keten van duurzame palmolie kunnen stimuleren.

Belangrijkste punten van onze engagement

De afgelopen jaren hebben de grootste handelaren en verwerkers van palmolie beleid ontwikkeld om uitbuiting bij de

productie te voorkomen.

Traceerbaarheid wordt steeds belangrijker voor ondernemingen die willen laten zien dat ze deel uitmaken van een toeleveringsketen zonder ontbossing. Zo zullen ondernemingen die niet kunnen traceren waar hun producten vandaan komen, steeds vaker merken dat hun toegang tot de markt wordt geweigerd of dat ze minder gunstige prijzen voor hun producten krijgen. Kopers als Carrefour sporen hun toeleveranciers bijvoorbeeld aan te werken met een aparte toeleveringsketen voor duurzame palmolie. Nestlé koopt 50% van de palmolie in bij kleine boeren en Wilmar 40%.

In 2015 begon ADM haar palmolievoetafdruk te berekenen evenals de traceerbaarheidsscore voor fabrieken. Tot het derde kwartaal van 2015 had de onderneming een traceerbaarheidsscore voor fabrieken van 92%. Golden Agri Resources (GAR) heeft 95% gerealiseerd aan RSPO-gecertificeerde aankopen. GAR is gestopt met leveringen van fabrieken die niet in staat waren traceerbare informatie te verschaffen waar met ingang van januari 2016 om wordt gevraagd. Bunge werkt ook aan een systeem dat moet zorgen voor volledige transparantie in de toeleveringsketen van palmolie. Aan het einde van 2015 had de onderneming 67% traceerbaarheid voor fabrieken bereikt.

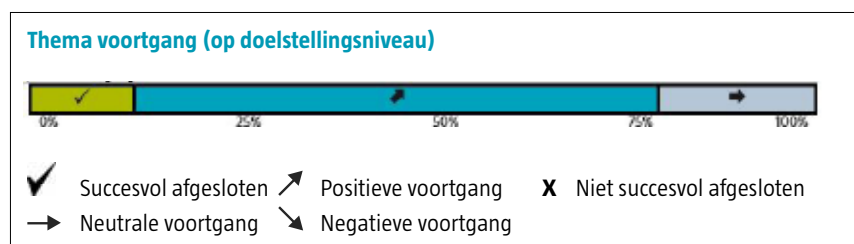
Conclusie

De meeste ondernemingen waarmee we de dialoog zijn aangegaan, hebben laten zien dat ze duurzamere palmolie in willen kopen en hebben daar een beleid voor ontwikkeld. De volgende stap is traceerbaarheid en monitoring van de voortgang. Ondernemingen als Wilmar, ADM en Bunge zijn nog een stap verder gegaan door belanghebbenden op de hoogte te houden van de voortgang via regelmatige berichtgeving op hun website. Wij vinden dat de sector deze lijn moet doortrekken.

We zetten onze dialoog met de grootste telers voort en blijven de voortgang actief monitoren. Ook zullen we het belang van meer geavanceerde tools en systemen blijven benadrukken. Zij bevinden zich aan het begin van de waardeketen. Daarom blijven we benadrukken dat er geen land en veen meer verloren mag gaan en dat de kwaliteit van het product kan worden verbeterd via betere agrarische productiemethoden, zoals het verbeteren van de opbrengsten, het watermanagement en de methodes voor bestrijding van schadelijke organismen. Voor de legitimiteit van de bedrijfsvoering is het ook belangrijk dat landrechten worden gerespecteerd.

We steunen de verbetering van de traceerbaarheid, evenals certificeringssystemen voor verwerkers en handelaren, zodat klanten meer vertrouwen krijgen in duurzame palmolie. We sturen aan op betere beheersystemen voor toeleveringsketens bij de verwerkers om duidelijke verwachtingen te scheppen bij de telers en raffinaderijen over de duurzaamheidsaspecten van palmolie.

Ondanks de vorderingen is er nog een lange weg te gaan. We zullen de ondernemingen blijven aansporen om een echte verandering te bewerkstelligen voor de kleine boeren, gemeenschappen en arbeiders en tegelijkertijd de grootste natuurschatten van Indonesië veilig te stellen: de regenwouden en veengronden. Dit leidt tot een duurzame keten voor palmolie, waarvan ondernemingen, beleggers en de maatschappij als geheel de vruchten plukken.

9. Goed Sociaal Management

Ondernemingen in de voedingsmiddelenketen staan onder druk meer inzicht te geven waar hun basismaterialen vandaan komen en op welke manier ze worden geproduceerd. Schandalen in de toeleveringsketen op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten of ontbossing kunnen voedingsmiddelenproducenten of supermarktketens raken. Partijen in de keten beslissen dan vaak de inkoop op te schorten totdat de schandalen zijn opgelost, met grote gevolgen voor de aandeelhouderswaarde. Als belegger willen we dat ondernemingen voldoende voorbereid zijn om deze risico's het hoofd te bieden.

Relevante gedragscodes

- OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, hoofdstuk IV en V
- United Nations Global Compact (UNGC), principes 1 t/m 6

Sociaal Management: Sociaal beleid en prestaties

Een sociaal beleid is een set van beperkingen of normen om de belangen van individuele personen of groepen te beschermen. Een effectief sociaal beleid schetst duidelijke regels en verwachtingen voor ondernemingen met betrekking tot het voorkomen van negatieve effecten. Naast beleid is het van belang dat de sociale prestaties van ondernemingen getoetst kunnen worden.

Recente ontwikkelingen

Noodzaak voor meer transparantie en betere distributiecontrole in de farmaceutische toeleveringsketen

Steeds meer belanghebbenden in de samenleving uiten hun zorgen over het gebruik van medicijnen bij executies in de Verenigde Staten. Ondernemingen die actief zijn in de farmaceutische toeleveringsketen, hebben te maken met mensenrechtenkwesties die grote gevolgen hebben voor hun reputatie. Wij onderhouden een dialoog met groothandels in de farmaceutische industrie om te voorkomen dat medicijnen worden verkocht aan gevangenen die dodelijke medicijncocktails gebruiken voor executies.

Medicijngebruik voor het beëindigen van levens druist in tegen de intentie die fabrikanten hebben met hun geneesmiddelen, namelijk het redden van levens en het verbeteren van de gezondheid van patiënten. De fabrikanten van dergelijke geneesmiddelen hebben hard gewerkt aan ketencontrole om te voorkomen dat deze middelen worden verkocht voor gebruik in dodelijke injecties. Deze controles kunnen echter niet effectief zijn zonder de hulp van distributeurs. Distributeurs zijn de cruciale schakel tussen fabrikanten en gevangenisfunctionarissen die deze middelen gebruiken om het leven van terdoodveroordeelde gevangenen te beëindigen. Daarom moeten groothandels duidelijke en concrete distributieoplossingen ontwikkelen voor fabrikanten die bezorgd zijn over het mogelijke misbruik van hun geneesmiddelen voor executies.

Gebrek aan toezicht stelt ondernemingen bloot aan ernstige juridische, financiële en reputatierisico's.

Uitdagingen medicijnmisbruik

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) en het internationale verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR) waarborgen de basale mensenrechten. Steeds meer belanghebbenden beschouwen het gebruik van medicijnen voor executies als schending van de mensenrechten. In haar richtlijnen voor multinationale ondernemingen adviseert de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) ondernemingen niet betrokken te raken bij mensenrechtenschendingen die gepaard gaan met het gebruik van medicijnen voor executies.

Engagement

Groothandels van medicijnen spelen een belangrijke rol bij de controle over de bestemming en de specifieke toepassing van geleverde geneesmiddelen. We verwachten dat deze ondernemingen nauw samenwerken met fabrikanten om te voorkomen dat deze middelen worden gebruikt voor dodelijke injecties. In het tweede kwartaal van 2016 zijn we namens Achmea dialogen binnen het thema 'Goed Sociaal Management' gestart. Wij verwachten van distributeurs dat ze over processen beschikken die fabrikanten in staat stellen de distributie van hun geneesmiddelen te volgen. Ook willen we graag weten of deze ondernemingen transparant zijn over de distributie van deze

middelen en de controles die zij uitvoeren om ervoor te zorgen dat de geneesmiddelen in juiste handen belanden. Het beheren van de verwachtingen van belanghebbenden door met hen te communiceren helpt ondernemingen ook het reputatierisico te verminderen.

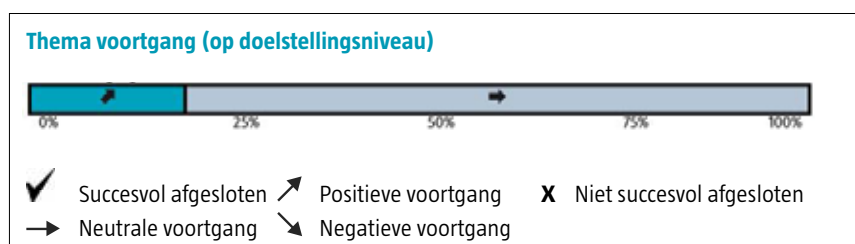
We zetten onze engagement met groothandels voort en blijven de voortgang actief volgen. Ook dringen wij aan op meer geavanceerde monitoringsystemen.

Belangrijkste punten van onze engagement

Uit de eerste gesprekken met ondernemingen bleek dat ondernemingen als AmerisourceBergen en Cardinal Health op dit moment due diligence toepassen om ervoor te zorgen dat klanten een geldige distributievergunning en bedrijfsspecifieke digitale volgsystemen hebben. Daarnaast kunnen fabrikanten ook een 'zwarte lijst' met klanten verstrekken. Wij denken dat deze processen helpen voorkomen dat medicijnen worden gebruikt voor dodelijke injecties. Desondanks vinden wij dat de transparantie moet worden verbeterd. We adviseren ondernemingen best practices te delen, processen op te zetten voor een betere communicatie met fabrikanten en beleid over de levering van medicijnen aan gevangenissen op de website te publiceren.

Conclusie

De meeste ondernemingen waarmee wij in dialoog zijn, hebben aangegeven dat ze hun processen willen verbeteren om het gebruik van medicijnen voor dodelijke injecties te voorkomen. De volgende stap is het verbeteren van de communicatie met fabrikanten over de levering van medicijnen aan gevangenissen. Wij vinden dat distributeurs deze lijn moeten doortrekken.

10. Corporate Risk Oversight in de mijnbouwsector

Effectief en adequaat risicotoezicht is een belangrijk onderdeel van de corporate governance van een onderneming. Ondernemingen nemen actief risico als onderdeel van de strategie om rendement te creëren. Het is echter belangrijk dat ondernemingen op een bewuste manier met verschillende risico's omgaan. In de mijnbouw kunnen verschillende milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur gerelateerde risico's ook cruciale gevolgen hebben op de prestaties van de onderneming.

Relevante gedragscodes

ICGN Corporate Risk Oversight guidelines

Corporate Governance: Bestuursfunctioneren

De Raad van Bestuur heeft de dagelijkse leiding over een onderneming. De Raad van Commissarissen heeft de taak toezicht te houden op en richting te geven aan het management van de onderneming in het beste belang van de aandeelhouders. Zowel uitvoerende en niet-uitvoerende bestuursleden dienen in het beste belang van aandeelhouders en andere belanghebbenden te handelen en daar verantwoordelijkheid voor nemen.

Om haar taak goed te vervullen, dient de meerderheid van de Raad van Commissarissen onafhankelijk te zijn en daarnaast te beschikken over voldoende kennis van de industrie en relevante toezichthoudende vaardigheden. De Raad van Commissarissen heeft de taak om erop toe te zien dat de verschillende onderdelen van het beleid van de onderneming goed ingericht zijn en adequaat functioneren. De ondernemingsstrategie, het audit proces en controle raamwerk, risicomangement, maar ook overnames en fusies dienen getoetst te worden door de Raad van Commissarissen.

Recente ontwikkelingen

Risicotoezicht in de mijnbouwsector – uitdagingen van ESG-risico's

Gedegen risicotoezicht is in verschillende opzichten relevant voor het beleggingsproces. Het nemen van risico's kan tot zowel winst als verlies leiden. Het is daarom voor beleggers belangrijk inzicht te krijgen in de specifieke risico's die relevant zijn voor ondernemingen en in het beleid dat ze toepassen om deze risico's te verminderen. De raad van bestuur stelt de risicobereidheid van de onderneming vast en ziet erop toe dat de directie adequate beleidsmaatregelen en procedures voor risicomangement toepast.

Toezicht op bedrijfsrisico's is cruciaal in de mijnbouwsector.

Mijnbouwactiviteiten kunnen een aanzienlijke impact op de maatschappij en het milieu hebben en omvangrijke gezondheids- en veiligheidsrisico's met zich meebrengen voor zowel werknemers als lokale gemeenschappen. Ook kunnen deze risico's grote financiële gevolgen hebben. Keer op keer hebben we gezien hoe protestacties de activiteiten kunnen verstoren. Ernstige milieuschade kan bovendien leiden tot forse boetes en vertragingen.

In 2013 zijn we namens Achmea de engagement gestart met een onderzoek door EIRIS, die onderzoek doet op ESG-gebied. In dit onderzoek zijn negen belangrijke risico's in kaart gebracht, zoals gezondheid en veiligheid voor werknemers, de impact op lokale gemeenschappen en de mogelijke impact op het milieu. Verder was het onderzoek gericht op wat een raad

van commissarissen kan doen om dergelijke risico's te identificeren en aan te pakken.

We hebben 6 ondernemingen geselecteerd die uitlopende regio's en grondstoffen weerspiegelen. We hebben ons op drie gebieden gericht: risicotoezicht en governance, risicotoezicht en management en risicomangement en monitoring.

Dit thema bevindt zich in de eindfase. We hebben de engagement met drie ondernemingen succesvol afgesloten (Glencore, Newcrest Mining, Goldcorp) en een zonder succes (Yamana Gold). Vanwege het instorten van de dam bij een mijn van het Braziliaanse Samarco eind 2015 is de engagement met Vale en BHP Billiton voortgezet in het 'enhanced' engagementprogramma. Dit programma richt zich op ondernemingen die UN Global Compact principes op het gebied van mensenrechten, milieu, arbeid en corruptie hebben geschonden. Daarnaast zijn we halverwege 2015 namens Achmea een pilot gestart met Vale om te kijken naar hun belangrijkste ESG-risico's. Deze pilot hebben we later uitgerold over drie andere ondernemingen.

Drie engagementdoelstellingen

1. Verbeteren van risicotoezicht en governance

We verwachten dat ondernemingen een daadkrachtig bestuur installeren, dat bestaat uit competente bestuurders waarvan de meerderheid onafhankelijk is. Ons onderzoek heeft uitgewezen dat ondernemingen doorgaans een bestuur hebben met onvoldoende onafhankelijkheid en onvoldoende ervaring met ESG-factoren in de mijnbouwsector. Gedurende onze

engagement stelden we vast dat de belangrijkste verbetering van Newcrest lag in vernieuwing van het bestuur, waardoor de ESG-kennis binnen het bestuur zou worden aangevuld. Een van de resultaten is de aanstelling van een mijnbouwspecialist als onafhankelijke bestuurder. Deze wordt lid van de 'Safety and Sustainability Committee'. Aan het eind van de engagement hadden alle ondernemingen een onafhankelijk en competent bestuur. Ook zijn er initiatieven die verantwoordelijkheid voor toezicht op ESG-risico's toewijzen aan het bestuur.

Een grote rol in de verbetering van risicotoezicht is het beloningsbeleid voor bestuursleden met targets die verband houden met ESG-risico's. Deze targets zouden meetbaar moeten zijn en relevant voor de bedrijfsrisico's. Uit ons eerste onderzoek bleek dat vier ondernemingen geen ESG-criteria hebben opgenomen in het beloningsbeleid van de bestuurders. Aan het eind van de engagement hadden alle ondernemingen de beloning van bestuurders gekoppeld aan ESG-criteria.

2. Verbeteren van risicotoezicht en management

Wij verwachten van ondernemingen dat het bestuur regelmatig de risico's evalueert, dat er voldoende communicatie is tussen het management en het bestuur en dat er een duidelijk beleid voor klokkenluiders bestaat. Uit ons eerste onderzoek bleek dat twee ondernemingen beschikten over slechte procedures voor risicobeheer en bestuursbeoordelingen. Twee

ondernemingen bleken te beschikken over slechte communicatiekanalen tussen het management en het bestuur. Alle ondernemingen hadden aan het begin van de engagement een klokkenluiderssysteem.

Gedurende onze engagement zagen we dat er tussen ondernemingen grote verschillen in risicotoezicht bestaan. Sommige ondernemingen hebben een gecentraliseerde benadering met een bestuur dat overzicht houdt en acties onderneemt ten aanzien van ESG-risico's en (bijna-)schendingen. Andere kozen voor een gedecentraliseerde aanpak. Hierbij heeft het lokale management de leiding bij het monitoren van lokale ESG-risico's. Ongeacht de aanpak voert Anglo-American de groep aan bij deze engagementdoelstelling. Aan het einde van de engagement hebben alle ondernemingen – behalve Yamana Gold – voortgang geboekt in het verbeteren van risicobeheersystemen. Yamana Gold beschikt over voldoende mechanismen voor risicobeheer, maar gedurende de engagement kwamen we erachter dat belangrijke ESG-risico's daarvan geen deel uitmaakten.

3. Verbeteren van risicomangement en monitoring

Van ondernemingen die de afgelopen jaren te maken hadden met ernstige ESG-incidenten, verwachtten we dat ze veranderingen aanbrengen in de risicobeheersystemen die verband houden met deze incidenten. Ondernemingen moeten ervoor zorgen dat de kans op herhaling zo klein mogelijk is. Aan het begin van

onze engagement heeft onderzoek aangetoond dat Glencore geen informatie heeft verschaft over schendingen in de afgelopen jaren en/of over corrigerende en preventieve maatregelen. Glencore is nutranspanter over ESG-incidenten.

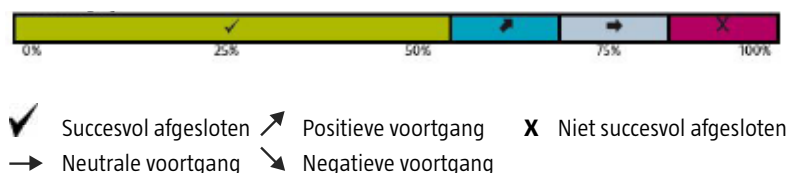
Engagementpilot

Een belangrijke les die we hebben geleerd is dat mijnbouw veel verschillende ESG-risico's kent die per activiteit verschillend zijn. De engagementdoelstellingen waren gericht op risicotoezichtprocessen en -beleid, maar door ons te verdiepen in beheersystemen van belangrijke risico's begrijpen we nu beter hoe solide risicobeheersystemen in werkelijkheid zijn.

Daarom hebben we halverwege 2015 besloten een engagementpilot met Vale te beginnen. Tijdens deze pilot hebben we ons gericht op de financiële gevolgen die ESG-risico's uiteindelijk hebben. Dit hebben we gedaan door de activiteiten van de onderneming in kaart te brengen per grondstof, regio, winstgevendheid en productieniveau. Zodoende konden we de belangrijkste financiële ESG-risico's bij Vale identificeren: ondernemingsbestuur en de relatie met de Braziliaanse overheid, maatschappelijke legitimiteit van de bedrijfsvoering, problemen met de controle op joint ventures en omkoping en corruptie.

Door deze benadering kunnen we evalueren in hoeverre de onderneming succesvol is in het identificeren van de belangrijkste risico's en kunnen we ons concentreren op de dialoog over de meest essentiële onderwerpen. Dankzij het inzicht dat deze pilot ons heeft gebracht, hebben we besloten de pilot uit te breiden naar andere internationale mijnbouwactiviteiten, zoals die van Anglo-American en Rio Tinto. De engagementpilot is een uitbreiding van het thema 'Corporate Risk Oversight in de mijnbouwsector' en zal tot 2017 worden voortgezet met Anglo American en tot 2019 met Rio Tinto.

Thema voortgang (op doelstellingsniveau)

11. Thema's en ondernemingen

Met de volgende ondernemingen is Robeco namens Achmea in actieve dialoog in het kader van de genoemde thema's. Tijdens de actieve dialoog wordt met de onderneming gesproken over mogelijke verbeteringen die aangebracht kunnen worden in de aanpak van sociale omstandigheden, milieu en ondernemingsbestuur.

Diepwater Exploratie en Ontwikkeling

Anadarko Petroleum Corp.
ConocoPhillips
Petroleo Brasileiro
Repsol
Statoil
Total
Tullow Oil

Goed Milieumanagement

Jardine Matheson Holdings Ltd.
Royal Dutch Shell

Milieu uitdagingen voor de olie & gas sector

BP
ConocoPhillips
Eni
ExxonMobil
Petroleo Brasileiro
Royal Dutch Shell
Statoil
Total

Duurzaam ketenbeheer Elektronica

Apple
BlackBerry
Hewlett-Packard
Panasonic Corp.
Philips
Sony
TOSHIBA Corp.

CO₂ management in de Vastgoedsector

CapitaLand Ltd.
Federal Realty Investment Trust
Hammerson Plc
Link Real Estate Investment Trust
Macerich Co.
Scentre Group Limited
Simon Property Group, Inc.
Sun Hung Kai Properties Ltd.

Unibail-Rodamco

Milieu uitdagingen voor Europese elektriciteitsbedrijven

Centrica Plc
E.ON
Electricite de France
Enel
Energias de Portugal SA
Engie SA
Fortum Oyj
Gas Natural SDG SA
Iberdrola
RWE
Scottish & Southern Energy Plc

Sociale kwesties in de voedingsmiddelen- en landbouwketen

Archer Daniels Midland
Associated British Foods Plc
Bunge Ltd.
Carrefour
Coca Cola Enterprises, Inc.
Golden Agri-Resources
Heineken Holding
Metro AG
Mondelez International
Nestlé
Tesco Plc
Unilever
Wilmar International

Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector

Associated British Foods Plc
Burberry Group
Hennes & Mauritz
Inditex
Kering
LVMH Moët Hennessy Louis Vuitton
Marks & Spencer Group Plc
VF

Data privacy

Apple
AT&T, Inc.
Facebook, Inc.
Google
Singapore Telecommunications
Telefonica SA
Telenor ASA
Telia Company AB
Vodafone
Yahoo!, Inc.

Verduurzamen van de vlees- en visindustrie

Chr. Hansen Holding A/S
McDonald's
Novozymes

ESG risico's en kansen in de biofarmaceutische industrie

AbbVie, Inc.
Amgen
AstraZeneca Plc
Biogen IDEC, Inc.
GlaxoSmithKline
Johnson & Johnson
Merck & Co., Inc.
Novartis
Novo-Nordisk
Roche
Sanofi-Aventis

Goed Sociaal Management

AmerisourceBergen Corp.
Cardinal Health, Inc.
Kellogg Co.
McKesson Corp.
Monsanto Co.

Corporate Governance in Japan

Asics Corp.
FANUC Ltd.
KDDI Corp.
KEYENCE Corp.
Kobe Steel Ltd.
Kurita Water Industries Ltd.
Mitsui Fudosan Co. Ltd.
Mizuho Financial Group, Inc.
SMC Corp. (Japan)
TOSHIBA Corp.

Goed ondernemingsbestuur

AkzoNobel
Altice SA
ASM International NV
ASML
Crown Holdings, Inc.
Deutsche Bank
DSM
Heineken Holding
KPN
Olympus Corp.
Petroleo Brasileiro
Philips
Randstad
Reed Elsevier
Royal Dutch Shell
Sun Hung Kai Properties Ltd.
Takeda Pharmaceutical Co., Ltd.
TNT Express
Toyota Motor
Unilever
Wolters Kluwer

Corporate Risk Oversight in de mijnbouwsector

Anglo American
Glencore Plc
Goldcorp
Newcrest Mining
Rio Tinto
Yamana Gold, Inc.

Kwaliteit van bestuur en toezicht

Allianz SE
AXA SA
Baloise-Holding AG
BNP Paribas SA
Danske Bank A/S
Hannover Rueckversicherung AG
ING Groep NV
Muenchener Rueckversicherungs AG
SCOR SE
Swiss Life Holding AG
Swiss Re AG
Zurich Financial Services Group

Global Compact schendingen

Mattel
Anglo American
Barrick Gold Corp.

BHP Billiton
Bunge Ltd.
Duke Energy Corp.
Enbridge, Inc.
Eni
Entergy Corp.
Freeport-McMoRan Copper & Gold
G4S Plc
General Motors Co.
GEO Group, Inc.
GlaxoSmithKline
Glencore Plc
Grupo Mexico SAB de CV
Johnson & Johnson
Newmont Mining Corp.
Petroleo Brasileiro
Philips
Rio Tinto
Royal Dutch Shell
Stora Enso Oyj
Syngenta AG
Toyota Motor
Vale SA
VINCI SA
Volkswagen

12. Gedragscodes

Principles for Responsible Investment van de Verenigde Naties

Robeco en Achmea hebben de principes voor verantwoord beleggen van de Verenigde Naties – de Principles for Responsible Investment, ofwel PRI – ondertekend in december 2006. De PRI bestaan uit zes richtlijnen voor een goede praktijk van verantwoord beleggen. Een Nederlandse vertaling van de principes luidt als volgt.

- P1.** Wij betrekken kwesties op het gebied van milieu, sociale omstandigheden en ondernemingsbestuur (ESG) in onze processen voor beleggingsanalyse en besluitvorming.
- P2.** Wij zijn actieve aandeelhouders en nemen de ESG-principes op in ons beleid en onze praktijken van aandeelhouderschap.
- P3.** Wij vragen van de ondernemingen waarin we beleggen openheid over ESG-aspecten
- P4.** Wij bevorderen acceptatie en implementatie van de Principles binnen de beleggingssector.
- P5.** Wij werken samen om onze effectiviteit bij de implementatie van de Principles te vergroten.
- P6.** Wij rapporteren over onze activiteiten en voortgang met betrekking tot de implementatie van de Principles

Global Compact van de Verenigde Naties

De PRI bieden ons een kader voor verantwoord *beleggen*. De beginselen van het Global Compact van de Verenigde Naties bieden ondernemingen (niet noodzakelijk beleggers) een kader voor verantwoord *ondernemen*.

Het Global Compact verlangt van ondernemingen dat zij binnen hun eigen invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie

omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Het Global Compact bestaat uit tien universele principes:

Mensenrechten

1. Ondernemingen moeten bescherming van internationaal vastgelegde mensenrechten ondersteunen en respecteren
2. en ervoor zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan misstanden op het gebied van mensenrechten.

Arbeidsnormen

3. Ondernemingen moeten de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen handhaven,
4. moeten alle vormen van gedwongen en verplichte arbeid elimineren,
5. moeten kinderarbeid effectief afschaffen, en
6. moeten discriminatie in werk en beroep bestrijden.

Milieu

7. Ondernemingen dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren bij milieukwesties,
8. initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen, en
9. de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie.

10. Ondernemingen moeten alle vormen van corruptie tegengaan.